

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

На засіданні кафедри конституційного права
юридичного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № _ від 27 листопада 2024 р.)

**СИЛАБУС З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ВИБОРИ ТА ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС»,
що викладається в межах ОПІ усіх галузей першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти для здобувачів усіх спеціальностей**

Львів – 2024

Назва дисципліни	Вибори та виборчий процес
Адреса викладання дисципліни	м. Львів, вул. Січових Стрільців 14.
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Львівський національний університет імені Івана Франка, юридичний факультет, кафедра конституційного права
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Усі галузі, усі спеціальності
Викладачі дисципліни	Дубас Вікторія Василівна, докторка філософії, доцентка кафедри конституційного права
Контактна інформація викладачів	кафедра конституційного права, к. 507, тел. +3 80322394161; доц. Дубас В.В. – viktoriiasoba@gmail.com
Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються	Консультації в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю). Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або дзвонити, viktoriiasoba@gmail.com , +380981730642
Сторінка дисципліни	
Інформація про дисципліну	Навчальна дисципліна розроблена таким чином, щоб надати здобувачам необхідні знання, обов'язкові для засвоєння основ виборчого права, засад виборчого права та їх реалізація у виборчих системах. З огляду на це, у курсі представлено основні види виборів та типів виборчих процесів, їх особливостей, переваг та недоліків, характеристики основних етапів виборчого процесу в Україні, конституційно-правових аспектів розгляду виборчих спорів.
Коротка анотація дисципліни	Навчальна дисципліна «Вибори та виборчий процес» є загальноуніверситетською вибірковою для освітньої програми «Бакалавр», яка викладається в 3-ому семестрі в обсязі 4 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі дисципліни	<p>Метою формування системи наукових знань щодо виборчого процесу та відповідних компетентностей, завдяки яким здобувач зможе застосувати правові норми до конкретних ситуацій, які виникають внаслідок застосування норм виборчого процесу. Одним із завдань курсу буде вироблення основних умінь і навичок застосування процедурного законодавства, активізація аналітичної діяльності студентів, проведення науково-дослідницької роботи, а також практичних навичок діяльності правника.</p> <p>Цілі курсу є одержання здобувачами вищої освіти поглиблених знань етапів виборчого процесу, їх особливостей, переваг та недоліків, характеристики основних органів адміністрування виборів в Україні та інших країнах, вивчення виборчих технологій та шляхів їх запобігання, основ політичного фінансування та правила ведення агітаційних кампаній. Окрема увагу приділятиметься конституційно-правових аспектів розгляду виборчих спорів, пов'язаних з виборчим процесом, як невід'ємною практичної складової курсу.</p>

**Література для
вивчення дисципліни**

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Європейська хартія місцевого самоврядування. Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036
3. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
4. Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22 лютого 2007 року № 698-V // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-16#Text>
5. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» від 30 червня 2004 року № 1932-IV // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-15#Text>
6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Рішення Конституційного Суду України, судова практика у відповідності до курсу

Основана література:

1. Вибори до місцевих органів влади [Текст]: законодавство. Роз'яснення. Коментар / За ред. В. М. Шаповала; упоряд. В.С.Ковальський. - К. : Юрінком Інтер, 2010. - 280 с.
2. Виборче право України. Навчальний посібник / За заг. ред. В.Ф. Погорілка, М.І. Ставнійчук. – К. : Парламентське вид-во, 2003. – 383 с.
3. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права. Матеріали Венеціанської Комісії, органів Ради: пер. з англ. / За ред. Ю.Ключковського. Вид. 2-е, випр. і доповн.- К.: ФАДА, 2009. – 340 с.
4. Вирішення виборчих спорів: підручник / Ю. Г. Барабаш, О. А. Губська, К. Еллена, В. С. Кобрин, Д. С. Ковриженко, О. О. Коцюруба, Б. С. Мохончук, П. В. Романюк, М. І. Цуркан, В.І. Чорненький; за заг. ред. Ю.Г. Барабаша. Київ: «АК-ГРУП», 2023. 416 с. URL: <https://www.ifesukraine.org/wp-content/uploads/2023/10/ifes-ukraine-election-dispute-resolution-v1-2023-10-24-ukr.pdf>
5. Конституційне право України: підручник / За ред. В.П. Колісника, Ю.Г. Барабаша. - Х. : Право, 2010. - 416 с.
6. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. Харків : Право, 2011. 1128 с.
7. Кравченко, В. В. Конституційне право України: навчальний посібник / В. В. Кравченко. - 6-те вид. виправл. та доповн. - К. : Атіка, 2009. - 608 с.
8. Чушенко, В. І. Конституційне право України: підручник /

В.І.Чушенко, І.Я.Заяць; за заг.ред.проф.В.І.Чушенка. - Львів : ВЦ ЛНУ імені І.Франка; К. : ВД " Ін Юре ", 2007. - 488 с.

Додаткова література:

1. Бориславська О. Вибори [без] альтернативна основа демократії? Український часопис конституційного права. 2019. № 2. С. 12-19. URL : <https://www.constjournal.com/wp-content/uploads/issues/2018-2/pdfs/1-olena-boryslavska-vybory-bezalternatyvna-osnova-demokratii.pdf>
2. Баймуратов М. О. Міжнародні виборчі стандарти: правова природа, змістовна та системна характеристика, актуальні питання імплементації в законодавство України. Маріуп. держ. ун-т. Представництво європ. орг. публіч. права в Україні. Суми. 2012. 227 с.
3. Вибори в Європейському Союзі / За ред. Д.С. Ковриженка ; 3 Лабораторія законодавчих ініціатив. – К. : ФАДА, 2006. – 156 с.
4. Дубас В., Костюніна А. Вибори та війна: виклики та можливості української демократії. 2024. № 3. С.42-53. URL: <https://www.constjournal.com/wp-content/uploads/issues/2024-3/pdfs/4-viktoriia-dubas-anastasiia-kostiunina-vybory-viina-vyklyky-mozhlyvosti-ukrainskoi-demokratii.pdf>
5. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи: пер. з англ. / За ред. Ю. Ключковського. – Вид. 2-е, випр. І доповн. – К., 2009. – 500 с.
6. Верба І., О. Губська, І. Кушнір, Б. Мохончук, Н. Писаренко, П. Романюк, Л. Трофімова – Вибори Президента України 2019: посібник для суддів. Київ : «АКGroup». 2019. 212 с.
7. Заворотченко Т. М. Конституційно-правові основи використання зарубіжного досвіду при охороні і захисті виборчих прав громадян. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. № 3. С. 24-27.
8. Ключковський Ю.Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство: монографія. Національний університет «КиєвоМогилянська Академія». К.: Час Друку. 2011. 132 с.
9. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики (До 10-ї річниці незалежності України) / За заг.ред. В.Ф. Погорілка. – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 356 с.
10. Копинець Ю. Ю. Парламентські вибори у країнах Європейського Союзу у 2018 році: характеристика електоральних результатів та конфігурацій партійного ландшафту / Ю. Ю. Копинець // Політикус : наук. журнал. – 2020. – № 3. – С. 44–52.
11. Корнієнко В. Активне виборче право на місцевих виборах в Україні. Юридичний вісник. 2019. № 1. С. 134-139
12. ЛеДюк Л. Учасницька демократія: референдуми у теорії та на практиці/ Лоуренс ЛеДюк ; гол. ред. і автор передм. Дж. Перлін ; наук. ред. З. Гриценко ; перекл. з англ. Р. Ткачук. – Харків : Центр Освітніх Ініціатив, 2002. – 160с.

13. Марцеляк О. В. Принципи виборів Народних депутатів України загальнотеоретична характеристика). 2018. URL: <http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/3064.pdf>
14. Мохончук Б.С. Виборча система України як конституційноправовий інститут: дис. здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. 12.00.02. – конституційне право; муніципальне право. Харків. 2017. 216 с.
15. Натуркач Р.П., Бисага Ю.М., Белов Д.М. Виборче право в правовій системі України: Монографія. Ужгород: ТИМРАНИ. 2015. 140 с.
16. Нестерович В.Ф. Виборче право України: Підручник. Київ. Видавництво Ліра-К. 2017. 504 с.
17. Правова культура виборів в Україні: теорія і практика : Монографія / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, – 2006. – 156 с.
18. Тодика О.Ю. Народовладдя на трансформаційному етапі розвитку держави і суспільства: Монографія / За ред. О.В. Петришина, д-ра юрид. наук, проф., акад. АпрН України. – Х.: Право, 2007. – 480с.
19. Шведа Ю. Р. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні.- Львів, 2010. – 462 с.
20. CDL-AD (2007)008rev-cor-e Code of good practice on Referendums: *Venice Commision: Council of Europe*. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2007\)008rev-cor-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2007)008rev-cor-e)
21. CDL-AD (2016)018-e Opinion on the Amendments to the Law on elections regarding the exclusion of candidates from party lists adopted by the Council of Democratic Elections at its 55th meeting (Venice, 9 June 2016) and by the Venice Commission at its 107th Plenary session (Venice, 10–11 June 2016). *Venice Commision: Council of Europe*. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)018-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)018-e)
22. CDL-AD(2002)23) Code of GOOD Practice in Electoral Matters: Guidelines and Explanatory Report : *Venice Commision: Council of Europe*. URL: [http://www.dev.venice.coe.int/docs/2002/CDL-AD\(2002\)023rev-e.asp](http://www.dev.venice.coe.int/docs/2002/CDL-AD(2002)023rev-e.asp)
23. Checklist for compliance with international standards and good practices preventing misuse of administrative resources during electoral processes at local and regional level, CG32(2017)12, 20 March 2017. Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe. URL: https://search.coe.int/congress/Pages/-result_details.aspx?ObjectId=09000016807000d1
24. Chudyk N., Teremetskyi V., Martseliak O., Velychko V., Martseliak S., Shamrai V. Legal Positions of the European Court of Human Rights on the Right to Free Elections and Their Influence on the Formation of a Democratic Electoral System. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2021. Vol. 24, Special Issue 1, 1–9. URL: <https://www.abacademies.org/articles/legal-positions-of-the-european-court-of-human-rights-on-the-right-to-free-elections-and-their-influence-on-the-formatio.pdf>

	<p>25. Democracy Index 2020: In sickness and in health? A report by the Economist Intelligence Unit. URL: https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm</p> <p>26. Maurer, A.D. (2020). Digital technologies in elections - Questions, lessons learned, perspectives. Council of Europe Publishing. https://edoc.coe.int/en/elections/8156-digitaltechnologies-in-elections-questions-lessons-learned-perspectives.html.</p> <p>27. Electoral lists and voters residing de facto abroad, CG/2015(28)6FINAL, 13 March 2015. Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe. URL: https://rm.coe.int/1680719cfa</p> <p>28. Ensuring greater democracy in elections. Parliamentary Assembly of the Council of Europe. Resolution 1897 (2012). URL: http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTMLen.asp?fileid=19121&lang=en</p> <p>29. Guess, G. M. (2014). The Oxford Handbook of State and Local Government Finance. Public Administration & Development, 34(2), 137–140. https://doi.org/10.1002/pad.1675</p> <p>30. Observation of pre-term local elections in Ukraine, CPL(27)4FINAL, 15 October 2014. Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe. URL: https://rm.coe.int/1680718f05</p> <p>31. Декларація критеріїв вільних та справедливих виборів Міжпарламентського Союзу URL: http://www.ipu.org/cnl-e/154-free.htm</p> <p>Інтернет джерела:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Президент України. URL: https://www.president.gov.ua/ 2. Верховна Рада України. URL: http://www.rada.gov.ua 3. Кабінет Міністрів України. URL: http://www.kmu.gov.ua 4. Конституційний Суд України. URL: http://www.ccu.gov.ua/ 5. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : https://reyestr.court.gov.ua/ 6. Український часопис конституційного права. URL : https://www.constjournal.com/ 7. Європейська комісія «За демократію через право». URL : https://www.venice.coe.int/webforms/events/
Обсяг курсу	32 годин аудиторних занять. З них 16 годин лекцій, 16 годин практичних занять та 58 години самостійної роботи.
Очікувані результати навчання	<p>Після завершення цього курсу здобувач вищої освіти буде:</p> <p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - філософсько-правове походження інституту виборів; - сутність виборчого процесу та його етапів; - основи політичного фінансування; - особливості захисту виборчих прав та розгляду виборчих спорів. <p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - застосовувати юридичні категорії «вибори», «виборчі технології» та інші поняття з галузевої дисципліни, працювати у малих групах, проявляти лідерські якості;

	<ul style="list-style-type: none"> - набути навиків критично мислити, правильно аналізувати типи органів адміністрування виборів, їх особливості у рамках українського та зарубіжного досвіду; - проводити правовий аналіз виборчого процесу та забезпечення практичної реалізації кожного етапу; - оцінювати ситуацію, розв'язувати проблеми та будувати ефективні аргументи щодо захисту виборчих прав суб'єктів виборчого права. <p>Набути навиків:</p> <ul style="list-style-type: none"> - підготовки актів правозастосування та письмових консультацій; - побудови системно-викладеної та ефективної правової позиції у виборчих спорах; - критичного мислення та демонстрування лідерських позицій у питаннях удосконалення виборчого законодавства.
Ключові слова	вибори, виборче право, виборча система, виборчі спори, виборчий процес
Формат курсу	Очний або дистанційний з урахуванням поточної ситуації
	Проведення лекцій, практичних занять та консультації для кращого розуміння тем
Теми	<p>ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1: Теоретико-правові засади організації виборчого процесу.</p> <p>Тема 1. Загально-теоретичні положення виборчого процесу: принципи та джерела.</p> <p>Тема 2. Суб'єкти виборчого процесу в Україні.</p> <p>ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2: Конституційно-правові засади виборчого процесу в Україні</p> <p>Тема 3. Характеристика основних етапів виборчого процесу в Україні.</p> <p>Тема 4. Політична фінансування та правила ведення агітаційних кампаній.</p> <p>Тема 5. Виборчі технології в Україні та шляхи їх запобігання.</p> <p>ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3: Правопорушення під час виборчого процесу</p> <p>Тема 6. Загальна характеристика виборчого спору.</p> <p>Тема 7. Юридична відповідальність за порушення виборчого права.</p> <p>Тема 8. Судова практика щодо захисту виборчих прав: особливості провадження.</p>
Підсумковий контроль, форма	залік в кінці семестру, модуля у вигляді презентації індивідуального дослідження
Пререквізити	Для вивчення курсу здобувачі вищої освіти потребують базових знань з конституційного права, адміністративного права, конституційно-процесуального права основ теорії права та держави, достатніх для сприйняття категоріального апарату курсу та розуміння його джерел
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Презентація, лекції, колаборативне навчання (форми: проектно-орієнтоване навчання, спільні розробки, дискусія, дебати, медіація, метод ситуацій). Переважатиме метод ситуацій та задач.

Необхідне обладнання	Із урахуванням особливостей навчальної дисципліни. Вивчення курсу може потребувати використання програмного забезпечення, крім загально вживаних програм і операційних систем.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • практичні/самостійні тощо: 50% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 50; • залік (залікове модульне завдання): 50% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 50. <p>Підсумкова максимальна кількість балів 100.</p> <p>Письмові роботи: Очікується, що здобувачі виконають декілька видів письмових робіт (есе, вирішення кейсу).</p> <p>Академічна доброчесність: Очікується, що роботи здобувачів вищої освіти будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших здобувачів вищої освіти становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача вищої освіти є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.</p> <p>Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі здобувачі вищої освіти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Здобувачі вищої освіти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.</p> <p>Література. Уся література, яку здобувачі вищої освіти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Здобувачі вищої освіти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані на поточному оцінюванні, самостійній роботі та бали підсумкового завдання. При цьому враховується присутність на заняттях та активність здобувача вищої освіти під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.</p> <p>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>

<p>Питання до заліку</p>	<p>Перелік запитань на залік:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вибори: його аксіологічний та гносеологічні компоненти. 2. Поняття та основні підходи щодо розуміння виборчого процесу. 3. Ключові принципи виборчого права та їх роль. 4. Джерела виборчого права. Тенденції удосконалення виборчого законодавства в Україні. 5. Характеристика міжнародних стандартів демократичних виборів . 6. Суб'єкти виборчого процесу. Органи адміністрування виборів. 7. Класифікація виборів у доктрині права. 8. Стадії виборчого процесу в Україні: загальна характеристика. 9. Способи призначення виборів. 10. Територіальна організація виборів: утворення округів. 11. Види виборчих дільниць. 12. Діяльність органів публічної влади під час виборів. 13. Виборча інфраструктура: система виборчих комісій. 14. Особливості організації роботи виборчих комісій. 15. Конституційно-правовий статус Центральної виборчої комісії: гарантії незалежності. 16. Правові аспекти правил агітаційних кампаній. 17. Реєстр виборців: особливості ведення та внесення змін під час проведення виборів. 18. Конституційно-правові засади політичного фінансування в Україні. 19. Виборчі квоти як спосіб розподілу мандатів. 20. Виборчі технології: загальна характеристика під час підготовки та проведення виборів. 21. Аналіз типів виборів в Україні. 22. Виборче права у міжнародно-правових актах та актах «м'якого права». 23. Виборчий процес при проведенні виборів глави України. 24. Особливості проведення виборів законодавчого органу України. 25. Місцеві вибори в Україні: досвід застосування пропорційної виборчої системи відкритих списків. 26. Пропозиції щодо удосконалення виборчого законодавства Президента України/ Верховної Ради України / місцевих виборів в Україні. 27. Відповідальність суб'єктів виборчого процесу: загальний огляд. 28. Види відповідальності за порушення виборчого права. 29. Позасудові методи врегулювання виборчих конфліктів. 30. Особливості судового розгляду виборчих справ: терміни та порядок виконання судових рішень. 31. Огляд судової практики у виборчих спорах на останніх виборах Президента України. 32. Аналіз правових судових позицій у виборчих спорах на останніх виборах Верховної Ради України. 33. Останні місцеві вибори в Україні: зріз судових справ. 34. Застосування міжнародних стандартів проведення демократичних виборів.
<p>Опитування</p>	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.</p>

--	--